

ממשל ופוליטיקה

חלק א – שאלה 2

את התיאוריה של הנשיא טראמפ אי אפשר להוכיח וגם אי אפשר להפריך ולכן התיאוריה נכנסת לקטגוריה של תפיסה ביהווירליסטית ולא פוזיטיביסטית. טראמפ טוען ל"רשלנות" ול"כיסוי" מצד הממשל הסיני ש"איפשרו" את התפשטות המחלקה, אבל כדי להוכיח רשלנות וכיסוי הוא נדרש להציג עובדות, נתונים ומחקרים שניתן לאמת; מחקרים רבים שהמסקנה המשותפת שלהם תוביל לאישור שאכן הוכחה רשלנות, גם אם לא בחנו את כל המקרים. היות וטראמפ לא הציג עובדות, יש להתייחס לטיעון שלו על "רשלנות" כאל השערה שלא הוכחה.

היות והמחקר העולמי הציג עובדות חלופיות - מהן עולה שממשלת סין דיווחה במועד לארגון הבריאות העולמי. מהן עולה שלטראמפ יש אינטרס ברור להאשים גורם אחר מלבדו (סין, ארגון הבריאות העולמי) במשבר הקשה שפוקד את ארה"ב בעקבות החלטות מבולבלות ושגויות של הממשל שהובילו למות רבים, להשלכות חמורות על הכלכלה וביקורת קשה על הנשיא כולל ירידה באחוז התמיכה בו. מהן עולה שלארה"ב יש סיבה פוליטית-כלכלית (לא בריאותית) להאשים את סין כדי לצמצם את כוחה בתחרות מול ארה"ב על השליטה הגלובלית - ניתן לראות בגורמים אלה משתנים מתערבים שמסבירים גם הם את התפשטות המחלה. מצד שני, לא ניתן (עדיין) להפריך את התיאוריה של טראמפ ובהמשך יתכנו מחקרים שיוכיחו בעובדות ומספרים את ההשערה. מכאן, היות ולא ניתן להוכיח או להפריך - הטיעון שלו אינו נכלל במסגרת מחקר מדעי, אלא במסגרת הגישה הפרשנית של הפוליטיקה (בוור ורודס, 2005). גישה המציעה שהמפתח להבנת הפוליטיקה הוא עולם המשמעויות וההבנות השונות שבתוכו היא מתנהלת (כולל נראטיבים, אמונות, רעיונות ושיחים שמתקיימים בחברה). בהקשר זה: מעמדה הכלכלי והפוליטי של ארה"ב והאינטרסים שלה בהתייחס לצמיחת הענק הסיני והאיום שמהווה על ארה"ב.

מדעי החיים פועלים על פי התפיסה הפוזיטיביסטית: הם שואפים למחקר מדעי כמותי, מנסים להגיע אל ההסבר והידיעה הכוללניים - כולל צפי וניבוי - ומעריכים שהחוקר הינו משקיף מהצד ונטול ערכים. הם פועלים להוכיח את אמיתות ההשערה באמצעות צפייה במספר רב של ניסיונות והסקה (הווארד, 2005). בשונה מהם, במדעי החברה בכלל, ובמדע המדינה בפרט, קיים "קו תיחום" (פופר), העוסק גם באמונות, אידיאולוגיות, נראטיבים, רגשות, תכונות אופי, מוטיבציות, אינטרסים, פסיכולוגיה - שאינם ניתנים למדידה, ולכן ניתן לדבר על שתי גישות יסודיות בחקר הפוליטיקה: הגישה הפוזיטיביסטית - שתעסוק במה שניתן לכמת: בניתוח דפוסים ותהליכים חברתיים בכלים של מדעי החיים באופן שיעניק משמעות רק להיגדים שניתן לאמת באופן אמפירי (כמו למשל בחירות, מפלגות, קואליציות...). הגישה הנורמטיבית-ביקורתית - שתעסוק גם בתהליכים חברתיים שלא ניתן לכמת. שתנתח דפוסים ותהליכים חברתיים בהקשרים ובנסיבות הרלוונטיים ובהתייחס למשמעות שאנשים מעניקים להתנהגותם (עמו מאפיני אישיות של ראש ממשלה בתהליך קבלת החלטות לצאת למלחמה). על פי גישה אחרת: מדעי החברה צריכים לחקור שאלות אמפיריות כי הם יכולים להיות אובייקטיביים ונטולי שיפוט ערכי. את השאלות הנורמטיביות יחקרו פילוסופים, מטאפיזיקאים ואנשי הדת.

חלק ב – שאלה 2

1. מושג הלאום מתייחס לקבוצת אנשים (גדולה), בעלת מוצא משותף (דת, תרבות, שפה, מנהגים, היסטוריה) עם זיקה חזקה לטריטוריה מסויימת ולמוצא האתני והוא מניח קשר וחפיפה בין טריטוריה, אוכלוסייה ושלטון. המושג מתייחס לסמלים לאומיים (דגל, המנון, ימי חג, אנדרטאות, ימי זיכרון...), לערכים, מיתוסים ומורשת היסטורית, שנועדו לפתח ולחזק זהות קולקטיבית בין חברי הקבוצה עם הרעיון הלאומי. הלאומיות צמחה לאור שקיעת הכנסייה והמלוכה ותחילת הנאורות. קיימת זיקה בין לאום למדינה, לפיה מדינה מייצגת לאום/אומה והלאום זקוק למבנה של ארגון פוליטי על מנת לממש את השאיפות של הקהילה הלאומית. קיימים דגמים שונים של מדינות לאום: מדינת לאום הומוגנית, מדינה רב לאומית ומדינת כל אזרחיה.

ההיסטוריונים: קרלטון הייז והנס קוהן, חקרו לראשונה את התופעה בראשית שנות החמישים של המאה העשרים (אצל הייג והרופ, 2011). הייז מצא שלאומים קיימים זמן רב ועוצמתם דומה לעוצמת הדת המסורתית הן ברמת האמונה, הן במיסוד, הן במשטור התופעה והטקסים המאפיינים אותה. קוהן טען כי התופעה מתחלקת ללאומיות מערבית וללאומיות אורגנית. הלאומיות המערבית התפתחה סביב האוקיינוס האטלנטי, שאבה את הרעיונות מהנאורות, הרנסאנס ומעקרונות האינדיבידואלים והליברליזם, והתגבשה ע"י כוחות פנימיים סוציו פוליטיים (ללא התערבות מהחוץ) ולכן הינה וולונטרית; מצטרפים אליה מרצון ולא רק מכוח מוצא או לידה, וכל מי שמצטרף אליה ומתאזרח נתפס כחבר באומה מבחינה משפטית ואידיאולוגית. הלאומיות האורגנית עלתה ממרכז ומזרח אירופה (גרמניה, פולין, אוקראינה ורוסיה), הושפעה בעיקר מכוחות חיצוניים ונשענה על חששות וחוסר ביטחון שהובילו אותה להישען על קשרי דם ומוצא קדום כישות אורגנית נוקשה וייחודית שתחבר את כל אזרחי הלאום. הזהות הלאומית התבססה על זיקה אתנית ביולוגית או דתית ולא ניתן להצטרף אליה וולונטרית.

2. גלנר ואנדרסון טענו שהלאומיות לא צמחה מלמטה, כמענה לצרכי המונים להתלכד סביב שפה וסמלים, אלא מ'למעלה', כהמצאה אידיאולוגית מופשטת שיצר מנגנון ממלכתי, שיוצרת עבור ההמונים סיפור על מכונן, סביבו יתלכדו כלאום.

גלנר (1983) טען שהלאומיות המדינית מעצבת את הלאום ולא להיפך, כי רק נוכחות של גורם ממלכתי מאפשרת את גיבוש תחילת התודעה הלאומית, באמצעות סוציאליזציה של הרעיון הלאומי המכונן בספרי הלימוד, בחקיקה, בסמלים וכו'. לאומיות מחייבת חפיפה בין טריטוריה, אוכלוסייה ושלטון וגלנר טען שלאומיות זאת תיפגע אם החפיפה לא תתקיים. הנחת היסוד של גלנר ביחס ללאומיות היא ששני אנשים הם בני אותו לאום אם, ורק אם, הם חולקים את אותה תרבות ואם הם מכירים זה בזה כשייכים לאותו לאום.

בתהליך ההגירה החפיפה נפגעת: מגיעים 'אחרים' שאינם בני אותו לאום, לא חולקים את אותה תרבות, אינם מכירים זה בזה כשייכים לאותו לאום והם נאבקים לשמר זהות תרבותית נפרדת. התוצאה: מדינת הלאום מפסיקה להיות הזירה המרכזית המחזיקה בעוצמה, המהגרים מאמצים צורות חדשות של אזרחות ונוצרת חברה רב תרבותית ורב אתנית המערערת על האתוס המשותף של קבוצת הרוב הדומיננטי. כשהמדינה עוברת מאתוס לאומי מוסכם לעקרונות אוניברסליים של זכויות אדם – ערך האדם מתעלה מעל ערך האזרח ומתערערים, בעיני האזרח, הכוח והלגיטימיות של מדינת הלאום.